

УДК 37.013:005.336.2

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-7\(53\)-838-849](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-7(53)-838-849)

Рогальська-Яблонська Інна Петрівна доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної освіти, Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Миколаїв, тел.: (050) 7231533, orcid.org/0000-0002-0970-7526

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ЯК ОСВІТНЯ СТРАТЕГІЯ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СУЧАСНИХ ДІТЕЙ

Анотація. У статті висвітлено проблему естетичного виховання дітей засобами української етнопедагогіки. Наголошено, що в умовах сьогодення актуалізується питання збереження та ретельного вивчення надбань культурної спадщини українського народу на засадах популяризації кращих зразків народної творчості для виховання молодого покоління українців та використання в освітньому процесі культурних надбань нашого народу. Підкреслено, що естетичне виховання сучасних дітей ґрунтується на культурологічному підході, під яким розуміють цілеспрямований, побудований на наукових засадах процес долучення особистості до культури, в ході якого здійснюється передача багатовікового людського досвіду (теоретичного, ціннісного, практичного) від покоління до покоління і розвиток його відповідно до сучасних реалій. Засобами естетичного виховання сучасних дітей є рідна мова, краса природи, чарівність народної пісні, музики, театру, танцю, неперевершені витвори талановитих майстрів художньої творчості, а також давні культурні народні звичаї, традиції і обряди наших пращурів, завдяки яким зберігається та збагачується національно-культурний генофонд, формується свідомість і самосвідомість молодого покоління нашої держави. Тому особливо важливим є єдність у процесі виховання його моральних та естетичних засад, естетика спілкування, культура вираження почуттів, формування у дітей ціннісного ставлення та поваги до культурних надбань свого народу, оскільки саме в дитинстві створюються найбільш сприятливі умови для формування культури почуттів, естетичного світобачення, загальнокультурної і художньої компетентності, активної громадянської позиції, розширення і збагачення художньо-естетичного досвіду. Наголошено, що *в народній педагогіці українців у вихованні дітей фактично вирішувались три завдання естетичного виховання: формування уявлення про прекрасне в навколишньому житті та в мистецтві, виховання естетичного смаку, розвиток індивідуальних творчих здібностей, навичок і вмінь в різноманітній художній діяльності.*

Ключові слова: культурологічний підхід, естетичне виховання, естетична культура, естетичний розвиток, естетичне світобачення, естетичний смак, освітній процес, дошкільники, молодші школярі, народна педагогіка.

Rohalska-Yablonska Inna Petrivna Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor, Professor at the Department of Preschool Education Admiral Makarov National University of Shipbuilding; Mykolaiv, <https://orcid.org/0000-0002-0970-7526>

THE CULTUROLOGICAL APPROACH AS AN EDUCATIONAL STRATEGY FOR THE AESTHETIC EDUCATION OF CONTEMPORARY CHILDREN

Abstract. The article addresses the issue of aesthetic education of children through the means of Ukrainian ethnopedagogy. It emphasizes that in today's context, the preservation and thorough study of the Ukrainian people's cultural heritage has become increasingly relevant, particularly through the promotion of exemplary folk art as a means of educating the younger generation of Ukrainians. The use of national cultural assets in the educational process is strongly encouraged. The study underlines that the aesthetic education of modern children is grounded in a culturological approach, understood as a scientifically based and purposeful process of engaging the individual in culture. This process facilitates the transmission of centuries-old human experience—both theoretical and value-based—as well as practical knowledge from one generation to the next, adapting it to contemporary realities.

The key tools of aesthetic education for today's children include the native language, the beauty of nature, the charm of folk songs, music, theater, dance, outstanding works of folk art, and ancient customs, traditions, and rituals passed down from our ancestors. These means contribute to the preservation and enrichment of the national cultural gene pool and foster the consciousness and self-awareness of the young generation. Therefore, it is particularly important to ensure the unity of moral and aesthetic foundations in the educational process—such as the aesthetics of communication, the culture of emotional expression, and the cultivation of value-based attitudes and respect toward national cultural heritage. Childhood is viewed as the most favorable period for forming emotional culture, aesthetic worldview, general cultural and artistic competence, active citizenship, and for expanding and enriching children's artistic and aesthetic experience.

The article emphasizes that Ukrainian folk pedagogy historically fulfilled three core tasks of aesthetic education: forming an understanding of beauty in life and art, nurturing aesthetic taste, and developing individual creative abilities, skills, and competencies in diverse forms of artistic activity.

Keywords: culturological approach, aesthetic education, aesthetic culture, aesthetic development, aesthetic worldview, aesthetic taste, educational process, preschool children, primary school students, folk pedagogy.

Постановка проблеми. В сучасних умовах динамічного розвитку нашої держави та суспільства актуалізуються питання формування у молодого покоління високих духовних загальнолюдських цінностей, якостей, які

імплементуються в зміст освітнього процесу. У зв'язку із цим виникає важливість його опертя на важливі методологічні підходи, які визначають сукупність вихідних положень, завдань, технологій, настанов та засобів, що забезпечують відродження вітчизняних культурно-історичних, національно-духовних і освітньо-виховних традицій. Реалізація культурологічного підходу зумовлює забезпечення входження дитини у світ культури, що передбачає засвоєння нею духовно-культурних надбань народу, залучення до його життєтворчості, формує у дітей почуття причетності до певної культури, сприяє етнокультурній ідентифікації та творчій самореалізації молодого покоління. Одним із найбільш значущих аспектів духовного та культурного розвитку особистості є її здатність естетично сприймати природу, довкілля, творчо осмислювати їх, прагнення творити красу у довколишньому середовищі, змінювати світ за законами прекрасного. Невичерпним джерелом цієї духовності є рідна мова, краса природи, чарівність народної пісні, музики, театру, танцю, неперевершені витвори талановитих майстрів художньої творчості, а також давні культурні народні звичаї, традиції і обряди наших пращурів, завдяки яким зберігається та збагачується національно-культурний генофонд, формується свідомість і самосвідомість молодого покоління нашої держави. Відтак ефективність процесу формування особистості дитини та її естетичного виховання визначається розмаїттям впливів об'єктивної реальності та ефективністю використання у цьому процесі культурно-історичної спадщини народу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасної педагогічної літератури дозволи констатувати наявність наукових розробок, спрямованих на обґрунтування педагогічних умов всебічного розвитку та різних аспектів виховання дітей на етапі переходу з дошкільного до молодшого шкільного віку (І. Бех, А. Богуш, Н. Гавриш, І. Дичківська, Л. Загородня, К. Крутій, Т. Поніманська, О. Рейпольська, І. Рогальська-Яблонська, Т. Степанова та ін.). Концептуальні положення естетичного виховання, формування естетичних смаків висвітлено у працях вітчизняних вчених: Т. Андрущенко, І. Беха, О. Бутова, І. Зязюна, Н. Калашник, О. Мухи, В. Сухомлинського, Г. Шевченко та ін. Проблематикою естетичного виховання, питаннями формування естетичних смаків дітей різних вікових категорій займалися Ю. Блудова, І. Ільїнська, Н. Зацепіна, Т. Кучер, Т. Лісинська, Н. Мамчур, Г. Падалка, В. Стрілько, Т. Танько, М. Чернявська та ін.; етнокультурні особливості національних традицій, пов'язані із проблемою використання ідей української етнопедагогіки в освіті (В. Болбас, П. Ігнатенко, Н. Рогальська, Ю. Руденко, З. Сергійчук, М. Стельмахович, Е. Сявавко). Культурологічний вимір української етнопедагогіки має потужний виховний потенціал, що робить її дієвим чинником формування, розвитку та виховання високоморальної, естетично спрямованої особистості та слугує джерелом збагачення сучасної педагогіки як в теорії, так і у практиці виховного процесу.

Мета статті - розкрити особливості культурологічного підходу як важливої освітньої стратегії сучасної системи освіти й окреслити підходи української етнопедагогіки до естетичного виховання сучасних дітей.

Виклад основного матеріалу. В умовах сьогодення актуалізується питання збереження та ретельного вивчення надбань культурної спадщини українського народу на засадах популяризації кращих зразків народної творчості для виховання молодого покоління українців та використання в освітньому процесі культурних надбань нашого народу. Забезпечення національного характеру освіти, на думку О. Отич, стає можливим завдяки відтворенню в її змісті національних традицій, осмисленню культурно-історичного і художнього значення досягнень українського народу. [6, с. 491]. Вочевидь, існує нагальна потреба у створенні в закладах освіти сприятливих умов для залучення дітей до етнічної, національної культури, формування на цій основі їхніх ціннісних орієнтацій, розвиток естетичної свідомості, духовності, виховання естетичного ставлення до дійсності та мистецтва, здатності захоплюватись і високо цінувати красу кращих зразків спадщини української культури.

Поняття культури, як вважають учені, є найуніверсальнішою характеристикою стосунків людини і світу. І якщо етимологічно «культура» означала обробіток, культивування землі й усього предметного оточення людини, то за своєю сутнісною сенсовизначеністю вона завжди означала і «культивування» самої людини як суб'єкта життєдіяльності. Таким чином культура, як життєва сила суспільства, подає і підтримує взірці людської діяльності, здійснює естетичне виховання особистості дитини. Як вказував І. Зязюн, «людина “освічується” у сенсовому полі певних знаків, значень, моралі, естетики, цінностей, ідеалів, притаманних певному конкретному народові. Учений визначає характерні риси вітчизняного виховання та групує їх у такі три константи:

- духовність як особлива увага українця до сфери абсолютного, вічного;
- відкритість як здатність української освіти відкриватися зовнішнім впливам, вбирати в себе культурні цінності інших народів, вести діалог з іншими культурами і перетворювати їх у засоби збагачення вітчизняної культури, зберігаючи її неповторність;
- традиційність як опора на народну культуру, педагогіку, емпірично сталий порядок учіння людини» [5, с. 18].

У сучасній теорії і практиці виховання молодого покоління утверджується культурологічний підхід, який розуміють як «цілеспрямований, побудований на наукових засадах процес долучення особистості до культури, в ході якого здійснюється передача багатовікового людського досвіду (теоретичного, ціннісного, практичного) від покоління до покоління і розвиток його відповідно до сучасних реалій» [1, с. 26]. На думку І. Бега, визначальним для сучасного освітнього процесу стає культурологічний підхід, «що передбачає визнання людини повноправним суб'єктом культури». Відповідно цього підходу саме культура визначається як «всезагальний чинник і духовно-практична основа розвитку особистості» [1, с. 26]. Саме культура як сукупний спосіб життя українського народу містить у собі цінності, створені окремими соціальними

групами, норми, яких вони дотримуються у житті, і які відображають дозволене і недозволене у соціальному житті. Культура, таким чином, уособлює надприродний, надбіологічний, тобто соціальний характер суспільного життя людей і постає набором певних контрольних механізмів для регулювання поведінки індивіда в суспільстві. Без культури люди були б повністю дезорієнтовані: неврегульована зразками культури їхня поведінка була б практично некерованим сьогоденням, хаосом безглуздих вчинків і нестриманих емоцій, що не призводять до формування досвіду.

Зазначимо, що культура людства будувалася на основі взаємодії людини з навколишнім світом. Як продукт людської думки, вона має три форми: буття природне, антропологічне і соціальне. Природне буття передбачає окультурення природи, освоєння її ресурсів; антропологічне – окультурення людини, формування її ціннісних орієнтацій на основі загальнолюдських цінностей; соціальне – культура взаємин у суспільстві, взаємодія між людьми. Формування особистості дитини як процес не зводиться лише до її адаптації ц соціумі, а передбачає розвиток здатності розуміти, адекватно інтерпретувати соціально-культурну ситуацію, мобілізувати свій особистісний потенціал для вирішення різного роду завдань та доцільного, виваженого, естетичного перетворення дійсності. Нині людство наблизилося до тієї межі, коли виникає нагальна потреба у перетворенні діяльності кожного індивіда в культуротворчу, інакше на нього чекає моральне виродження і здичавіння. Як влучно вказує Т.Гриців, «згідно культурологічного підходу особистість дитини зростає і формується у національному культурному середовищі, де національна культура забезпечує зв'язок і передачу цінностей від покоління в покоління. Засвоюючи рідну культуру і систему цінностей, дитина, зрештою, продукує свої цінності як суб'єкт національної культури. Культурологічний підхід визначає доступ дітей молодшого шкільного віку до культурних надбань народу та засвоєння цінностей, необхідних для їхнього морального і соціального розвитку» [3, с. 56].

Прогресивна педагогіка традиційно вважала найважливішою функцією виховання «залучення до культурного життя людства». Виховання як відносно спрямований компонент процесу соціалізації індивіда в суспільстві є культурним впливом, який фіксує необхідність освітньої діяльності дитини, що сприяє зростанню її самосвідомості, спрямовує її сенситивність на сприйняття ідеалів та цінностей культури: «виховуваною дитина стає ... коли докільля, в якому вона спілкується з природою і людьми в роки дитинства і отрочтва, робить її серце неспокійним, тривожним, тендітним, уразливим, тонким, ніжним, чуйним – йдеться про культуру почуттів, про високорозвинену здатність бачити поруч себе людину, брати близько до серця її радощі і горе, тривоги і хвилювання, відчувати самотність як велике горе, яке може спіткати людину» [9, с. 152]. Вочевидь, стає актуальним бачення процесу естетичного виховання дитини як особливого процесу сприяння її соціокультурному розвитку в обумовленому соціальною метою культурному середовищі, забезпечення причетності дитини

до усіх проявів та надбань української національної культури та сучасного соціального простору, який оточує дитину, з усіма його реаліями людського існування.

Становлення особистості в дитинстві – складний процес її залучення до культури народу, культури соціуму. Особистістю людина стає, лише пізнавши і засвоївши світ культури із його соціальними зв'язками, стосунками, соціальними ролями та інститутами, моральними нормами, ідеалами тощо. Усе це дає змогу стверджувати, що в педагогічній науці та практиці ефективно використовуються надбання культурно-історичної педагогіки, яка забезпечує можливість включення в освітній процес певного образу культурного універсуму, який у процесі виховання та соціалізації має засвоїти дитина.

Культурно-історична педагогіка пропонує таку освітню модель, всередині якої для виховання дітей різного віку використовуються методи, що виникли у різні періоди розвитку людства. Відповідно до того, який ступінь культурного розвитку уособлює той чи інший вік дитини, перевагою користуються ті чи інші методи її введення в сучасну культуру. Оскільки дітям дошкільного та молодшого шкільного віку властиве міфологічне сприйняття дійсності, то в освітньому процесі важливо створити цілісний світ з легендами про його виникнення, зі своїми ритуалами, традиціями і святами, численними рольовими просторами, зі своїми знаками і символами. Для дітей такого віку важливим щодо їхніх життєвих перспектив є розвиток довільності дій (які власне є діями у межах культурної норми), відтак першочерговим завданням є навчити дитину обирати спосіб діяльності у межах певних культурних обмежень. Таким чином у дитини повинна сформуватися здатність до зміни соціально-культурних позицій. Зрештою, дітям важливо навчитися оперувати так званими «знаково-символічними» засобами, опановуючи які, дитина оволодіває й універсальними людськими здібностями. На рівні практичного забезпечення культурно-історична педагогіка реалізовується у вигляді проєктів, розрахованих на значний проміжок часу. Це дозволяє вибудовувати особливий ігровий простір, який фахівці називають міфологічним. У цьому просторі діти різного (дошкільного та шкільного) віку реалізують свої вікові потреби і отримують можливість виявляти і розвивати свої особистісні якості, необхідні їм на наступному віковому етапі. Тут дитина також вчиться дотримуватися «умовностей», характерних для людського суспільства, розуміти і приймати їх. Це і є засвоєнням знаково-символічних засобів культури. Отже, прилучаючись до культури, в якій акумульовані символи, звичаї, вміння, цінності, ідеї, традиції попередніх поколінь, оволодіваючи ними, дитина засвоює спосіб соціокультурного існування.

Перший досвід освоєння дитиною соціокультурного довкілля, перший досвід культурних зусиль є незворотним, а його результати є фундаментом становлення людини, і засвоєння нею, розуміння і інтеріоризацією цілого комплексу загальнолюдських, національних та культурних цінностей. У свідомості дитини дошкільного та молодшого шкільного віку формується

цілісний образ соціального світу і місця людини у ньому, що передбачає встановлення закономірних зв'язків людини зі світом: природою, культурою, суспільством, іншими людьми. Тобто, у цьому процесі духовного осягнення дійсності у дитини насамперед формуються фундаментальні якості свідомості особистості, які зможуть забезпечувати свободу орієнтації, особистісну культуру індивіда. Природним є те, як вказує І. Бех, що «основним шляхом духовного виховання особистості має стати залучення її до світу культури, науки, мистецтва, яке ґрунтується тільки на раціональній основі і здатне розкрити кожному вихованцю велич пізнавальної і трудової діяльності людьми, ні з чим незрівняне почуття душевної особистості, співпричетності з іншими людьми, винятковість і неповторність кожної людини; здатне стати основою для творчої самореалізації і самовиховання підростаючої особистості» [2, с. 1]. З огляду на це, І. Бех актуалізує значення принципу ціннісної орієнтації як ключового принципу виховання, «...реалізація якого передбачає залучення дітей до взаємодії з навколишнім світом і сприяння формуванню ціннісних ставлень до цього світу з позицій сучасної культури» [2, с. 1]. Про уміння бачити світ «по-людському», що є з самого початку продуктом людських взаємин, наголошував ще В. Сухомлинський, яким було влучно підмічено, що «уміння бачити світ по-людському залежить від того, які люди виховують дитину в ранньому дитинстві, що бачать у навколишньому світі вони, як учать бачити свого вихованця» [9, с. 518]. При цьому важливо, щоб соціальний світ особистості дитини формувався цілком свідомо, був заснований на наукових уявленнях про картину світу, на гуманістичних замість стосунках з дорослими, що є невід'ємним компонентом процесу самореалізації і неодмінною умовою культури суспільства. Зміст і характер соціального світу, який завжди створюється дитиною, у якому вона живе і діє, який творить із свого досвіду, намірів, побудованих образів, – залежить від духовних цінностей, що культивуються її близьким оточенням та соціальним довкіллям. Цей соціальний світ багатогранний і різноманітний, характеризується наявністю протиріч і складністю, що є підґрунтям для розвитку активності дитини у процесі пізнання і розуміння світу в усьому його розмаїтті. Завдяки власній активності, розвитку естетичних емоцій і почуттів, естетичних мотивів і потреб, естетичних переживань і суджень, дитина налагоджує взаємодію з навколишнім світом, перетворює і привласнює здобутки його культури, пізнає та оцінює предмети і явища довколишнього світу.

Естетичне виховання – це організований, активний і цілеспрямований процес, основою якого є розвиток у дитини естетичного ставлення до світу через емоційно-чуттєву сферу її особистості. Естетичне ставлення розуміємо як процес динамічної, абсолютно чуттєвої взаємодії дитини з довколишнім світом, в якому вона не лише переживає певні емоції, але й пізнає його через відчуття і сприймання, а також оцінює і перетворює згідно з власними уявленнями про красу довкілля. Тому складниками цього процесу є набуття вмінь і навичок помічати

прекрасне, милуватися ним, здатність виявляти почуття прекрасного в процесі сприйняття явищ природи і довкілля. При цьому особливе значення має емоційний компонент, оскільки емоційно-почуттєве сприймання проектує систему морально-ціннісних орієнтацій поза дитячою свідомістю, яка стає відрефлексованою на більш пізніх вікових етапах становлення особистості дитини. Тому погоджуємося Т.Гриців, яка наголошує, що «першочерговим завданням педагога є викликати емоції здивування, зацікавлення, захоплення, бажання вивчати і наслідувати звичаєво-традиційну основу буття українського народу, виражену у засобах народної педагогіки, у всіх її духовних проявах, де яскраво зафіксовані позитивно спрямовуючі акти милосердя, допомоги, піклування в сукупності з усіма іншими духовноморальними цінностями» [3, с. 55]. Саме від розвитку емоційно-почуттєвої сфери залежить її світовідчуття, засвоєння системи норм і цінностей, формування ціннісних орієнтацій дитини і становлення її як особистості загалом. Естетичний розвиток особистості дитини виявляється у змінах її свідомості і самосвідомості, розвитку емоційно-почуттєвої сфери, інтересу й любові до природи та мистецтва, що уособлюється у сформованих естетичних ідеалах, естетичних оцінках та естетичних смаках і реалізується у формах поведінки, в яких виявляється естетичне ставлення до світу. Тому особливо важливим є єдність у процесі виховання його моральних та естетичних засад, естетика спілкування, культура вираження почуттів, формування у дітей ціннісного ставлення та поваги до культурних надбань свого народу, оскільки саме в дитинстві створюються найбільш сприятливі умови для формування культури почуттів, естетичного світобачення, загальнокультурної і художньої компетентності, активної громадянської позиції, розширення і збагачення художньо-естетичного досвіду.

Естетичне виховання молодого покоління базується на культурно-історичних надбаннях рідного українського народу, його традиціях, звичаях і обрядах, родинно-побутовій культурі, багатовіковій виховній практиці та духовності, де народна педагогіка виконує соціалізаційну, культуротворчу, етноформувальну, виховну, консолідаційну, трансформаційну функції. Учені-етнографи (М. Стельмахович, Є. Сявавко), розглядаючи народну педагогіку та її засоби у контексті народознавства, наголошують на їх значущому виховному потенціалі, оскільки без народної педагогіки, як без коріння чи фундаменту, не можуть повноцінно розвиватися сімейна, дошкільна і шкільна практика виховання дітей. Як наголошував М. Стельмахович «народна педагогіка найпрогресивніша, бо вона завжди знаходиться на передньому краї боротьби за розум, за світло знань, за перемогу Добра над Злом, Правди над Кривдою, за торжество здорового глузду й справедливості, за суспільний прогрес, за продовження роду людського й тісного взаємозв'язку поколінь, збереження й примноження національної культури, утвердження доброзичливих стосунків між людьми й добросусідських відносин між народами, захисту традиційної родини, теплоти домашнього вогнища, дитинства, батьківства і материнства» [8, с.4]. Виховні

засади народної педагогіки та її засоби, які відображено в мові, фольклорі, етнографії запобігають бездуховності, моральному збоченню, сприяють естетичному, морально-духовному, ціннісно-етичному вихованню молодого покоління на основі цінностей та світобачень українського народу.

Українська народна система естетичного розвитку та виховання дитини використовувала весь комплекс естетично-моральних, естетично-фізичних, естетично-розумових, естетично-трудових впливів на дитину з перших місяців її життя. Він спрямовувався на те, щоб поступово привчати дітей бачити прекрасне в людині, в природі, в побуті, розуміти і цінити народне мистецтво, прилучати їх до виявлення своїх естетичних почуттів в різних видах діяльності, в пісенній, музичній та танцювальній творчості, прищеплювати їм уміння жити за законами краси. Естетичне виховання, комплексно поєднуючись з трудовим, моральним, розумовим, фізичним вихованням, проте мало і свої організаційні форми. Насамперед, це були розповідання казок, загадування загадок, виготовлення різноманітних художніх виробів, народний розпис, спів колискових. Сучасні дослідники вважають, що «на противагу сучасній масовій пісенній культурі, народні колискові пісні, зокрема їх мелодика та інтонація, можуть швидко заспокоїти та урівноважити дитину. У виконанні самої дитини колискові так само позитивно впливають на стан її психіки. Таку надзвичайну властивість українських колискових, яку наші пращури відчували інтуїтивно, доведено наукою, про неї знають у всьому світі. Колискова дарує дитині перше естетичне враження, починає формувати майбутні естетичні смаки дитини, і не лише музичні» [4, с.133,134].

Відтак, яскрава народна іграшка, мелодійна пісня, граціозний танець, вишивання, розписування писанок, народні урочисті свята, що супроводжувалися мальовничими обрядами, обрядовою поезією - все це залишало в душі дитини глибокий слід естетичних почувань, краси і духовності. В розвитку естетичного смаку і художньо-творчих проявів у народній етнопедагогіці важливе місце посідало залучення батьками дітей до музично-пісенного та танцювального надбання свого народу. Опанування пісенними скарбами народу, прилучення дітей до його обрядів, естетичних уявлень, вірувань наші пращури починали з дитинства. Народні пісні діти в основному чули від матері, від бабусі, на вулиці, на поденній роботі. Навчання дітей пісні, танку проходило все життя, але звичайно, в дитинстві провідне місце в музичній освіті дитини займала родина. Бабусі більше вчили дітей церковному співу, а батьки - всім останнім жанрам. Сучасні дослідники наголошують, що саме музичний образ загострює емоційну чутливість дитини, а мелодія «пробуджує яскраві фантазії, доносячи до дитячої душі не тільки красу світу, а й людську велич і гідність. Розвиваючи в дитини здатність відчувати музику, ми робимо її потреби й устремління благородними» [6, с.134].

За звичаєм дітей також прилучали до музики через слухання музичних творів чи навчання гри на музичних інструментах (сопілці, скрипці, домбрі,

цимбалах). Родинна педагогіка стверджувала, що людина, яка вміє передавати свої почуття через гру на музичних інструментах, не здатна причинити зло іншим, завжди несе радість і втіху людям. Про необхідність навчання дитини пісням, танкам, грі на музичних інструментах свідчать народні прислів'я: «Танець не робота: хто не вміє, то страмота», «Йби співати вмів, а роботи лихо навчить». «На жаль, - як стверджує О. Гудовсек, - сьогодні в школах дуже рідко використовуються такі засоби української народної етнопедагогіки, як народні дитячі музичні інструменти, а саме: дерев'яні тарахкальця, деркачі, вуркала та ложки, шумові ударні інструменти, дзвіночки, пицалки, глиняні свищики, окарини, які дають дітям змогу самим увійти у світ музики, дарують їм неймовірну радість». [4, с.134]. О. Гудовсек також підкреслює, що «естетичні почуття дитини значно примножаться, якщо такі інструменти вона виробить власними руками.... Це початковий етап знайомства з традиційними ремеслами, народним образотворчим мистецтвом, світом музики, проте він є надзвичайно важливим для естетичного розвитку молодших школярів [4, с.134].

Привчали у народі змалечку дітей і до поетичного слова, вчили вінішувати старших людей під час виконання різних ритуалів і звичаєвих дійств. Поетичні побажання, вітання, вінішування, які діти засвоювали з дошкільних років, виробляли звичку до певного мовленнєвого етикету, виробленого в живій й мовній практиці народу. Такий мовний етикет в народі вважався за ознаку людської краси («Красная мова, находить добре слово»; «Щебече як ластівка»). Закріплювався такий мовний етикет при слуханні народних казок, де герої казок вітають один одного, за народною церемонією, багато разів. Основною вимогою народного мовленнєвого етикету були поетичність, виразність, ввічливість, шляхетність, пристойність. Саме до такого живого спілкування привчали дітей з дошкільного віку, справедливо вбачаючи в тому красу людських взаємин.

Проведений аналіз свідчить, що в народній педагогіці українців у вихованні дітей фактично вирішувались три завдання естетичного виховання: формування уявлення про прекрасне в навколишньому житті та в мистецтві, виховання естетичного смаку, розвиток індивідуальних творчих здібностей, навичок і вмінь в різноманітній художній діяльності. Засоби естетичного впливу на дітей, які використовувались в народній педагогіці в певній послідовності та системі з врахуванням віку дітей, були спрямовані на їх різнобічне виховання.

Висновки. Отже, культурологічний підхід в освіті забезпечує, з одного боку, можливість побудувати освітній процес на засадах принципу ціннісної орієнтації як ключового принципу виховання, а з іншого, – виховати цілісну, гармонійну особистість зі сформованою національною ідентичністю. Естетичне виховання дітей засобами народної педагогіки на засадах культурологічного підходу містить у собі ідею збереження та використання в освітньому процесі культурної спадщини свого народу як особистісної духовної цінності, яка визначає розуміння сутності та сенсу життя з позиції народного досвіду виховання, орієнтуючи молоде покоління на осмислення національних здобутків рідного народу.

Тисячолітній досвід дав можливість народній системі виховання відібрати найкращі засоби впливу на дитину в процесі її соціалізації та становлення як особистості. В основі цієї системи виховання лежать зважені і вивірені часом принципи: природовідповідності, гуманності, послідовності й наступності, емоційності і активності особи вихованця у виховному процесі. Засобами впровадження цих принципів ставали різні види усної народної творчості, побут, національні звичаї і символи, факти з історії свого краю, народне мистецтво, ремесла і промисли, дитячі ігри та іграшки, мудрі заповіді народної моралі, народні правила взірцевої поведінки і спілкування між людьми. Естетичне виховання дитини є важливою складовою усєї системи освіти, метою якої є гармонійно розвинена особистість, спроможна на засадах інтеріоризованих цінностей, накопичених минулими поколіннями, активно реалізовувати себе в світі, який динамічно розвивається, суб'єктом національної культури, здатним цінувати і створювати прекрасне.

Література:

1. Бех І.Д. Виховання особистості: Сходження до духовності: Наук. Видання. К.: «Либідь», 2006. 273 с.
2. Бех І.Д. Психологічний супровід особистісно орієнтованого виховання. *Початкова школа*. 2003. № 3. С. 1-6.
3. Гриців Т.Г. Виховання ціннісного ставлення до батьківщини у молодших школярів засобами української народної педагогіки. Дис. ...канд. пед наук. Київ, Інститут проблем виховання НАПН України, 2021. 213 с.
4. Гудовсек О. Сучасні підходи до естетичного виховання молодших школярів засобами етнопедагогіки. *Інноватика у вихованні*. Випуск 12. 2020. С.132-136.
5. Зязюн І. А. Філософія виховання як очікування відповідальної дії. *Вища освіта України. Тематичний випуск «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології»* Т.1. Рівне.: РДГУ, 2007. С. 14-20.
6. Отич О. Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання : теоретичний і методичний аспекти : монографія / за ред. І. Зязюна. Чернівці : Зелена Буковина, 2007. 752 с.
7. Отич О. Виховання як духовне преображення особистості. *Вісник післядипломної освіти*. Серія «Педагогічні науки». 2019. Вип. 8. С. 125–135.
8. Стельмахович М. Г. Українська народна педагогіка. К. ІЗМН, 1997. 232 с.
9. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: В 5-ти т. Т. 3. К.: Рад. школа, 1977. 670 с.

References:

1. Bekh, I. D. (2006). *Vykhovannia osobystosti: Skhodzhennia do dukhovnosti* [Education of personality: Ascension to spirituality]. Kyiv: Lybid.
2. Bekh, I. D. (2003). *Psykhologichnyi suprovod osobystisno oriientovanoho vykhovannia* [Psychological support of personality-oriented education]. *Pochatkova škola*, (3), 1–6.
3. Hrytsiv, T. H. (2021). *Vykhovannia tsinnisnogo stavlennia do Batkivshchyny u molodshykh shkoliariv zasobamy ukrainskoi narodnoi pedahohiky* [Education of value-based attitude to the homeland in primary school children through Ukrainian folk pedagogy] (Candidate's thesis). Institute of Problems of Education, NAPS of Ukraine.
4. Hudovsek, O. (2020). *Suchasni pidkhody do estetychnoho vykhovannia molodshykh shkoliariv zasobamy etnopedahohiky* [Modern approaches to aesthetic education of primary schoolchildren by means of ethnopedagogy]. *Innovatyka u vykhovanni*, (12), 132–136.

5. Ziaziun, I. A. (2007). *Filosofia vykhovannia yak ochikuvannia vidpovidalnoi dii* [Philosophy of education as the expectation of responsible action]. *Vyshcha osvita Ukrainy. Thematic issue: Pedagogika vyshchoi shkoly: metodolohiia, teoriia, tekhnolohii*, 1, 14–20.

6. Otych O. M. (2007). *Mystetstvo u systemi rozvytku tvorchoi indyvidualnosti maibutnoho pedahoha profesiinoho navchannia : teoretychnyi i metodychnyi aspekty* [Art in the system of development of creative personality of a future teacher of vocational training: theoretical and methodological aspects] : monograph / Chernivtsi : Zelena Bukovyna.

7. Otych O. M. (2019) *Vykhovannia yak dukhovne preobrazhennia osobystosti* [Education as a spiritual transformation of personality]. *Bulletin of postgraduate education. Series: Pedagogical Sciences. Vyp. 8*, 125-135.

8. Stelmakhovych, M. H. (1997). *Ukrainska narodna pedagogika* [Ukrainian folk pedagogy]. Kyiv: IZMN.

9. Sukhomlynskyi, V. O. (1977). *Vybrani tvory: V 5 t. T. 3* [Selected works: In 5 vols. Vol. 3]. Kyiv: Radianska shkola.